

Citroenvlinder

Gonepteryx rhamni

De citroenvlinder is een algemene standvlinder. Hij leeft op allerlei plaatsen waar de waardplanten wegedoorn en sporkehout groeien. Hij vliegt in één generatie van begin juli tot begin juni van het volgende jaar. De rups is groen met een lichte streep over de flank. Onder deze streep is hij groen, daarboven blauwgroen gekleurd.

Levenscyclus en gedrag

De citroenvlinder heeft twee waardplanten van het geslacht vuilboom *Rhamnus*: sporkehout en in mindere mate wegedoorn. Geschikte struiken zijn nog jong en groeien op open zonnige plaatsen. Oudere struiken hebben een hoger gehalte aan giftige stoffen en worden minder vaak gebruikt. Het vrouwtje zet de eitjes afzonderlijk af op de onderkant van jonge blaadjes. Zij vliegt daarbij veel en verspreidt ze dus over een groot gebied. (BINK 1992, AKKERMANS ET AL. 2001).

Overdag verschuilen de jonge rupsen zich aan de onderzijde van het blad. 's Nachts eten ze kleine stukjes uit het midden van het blad, zodat een typisch vraatbeeld ontstaat. Als ze groter zijn, verplaatsen de rupsen zich naar de bovenzijde van het blad en zitten daar evenwijdig aan de hoofdnerf, dichtbij de bladsteel. Vanaf dan wordt van het hele blad gegeten. De rupsen vermijden beschadigde bladeren omdat daarin doorgaans meer gifstoffen aanwezig zijn. Sommige rupsen verpoppen op de waardplant, andere zoeken een plekje aan de onderkant van een blad of tegen een stengel van een andere plant laag in de vegetatie. (MC KAY 1991, MAES & VAN DYCK 1999).

De eerste vlinders verschijnen weer in juli en de mannetjes en vrouwtjes komen tegelijkertijd uit de pop. Eerder uitkomen levert voor de mannetjes geen voordeel op, want de paring vindt pas na de overwintering plaats. De dichtheid aan vlinders is gemiddeld tot hoog, zo'n 6 tot 40 individuen per ha. De vlinders zwerven veel en zijn vooral te vinden op plaatsen waar veel planten met nectar groeien, zoals in tuinen en ruigten (in de zomer) en in bosgebieden (in de nazomer). Nectarplanten waar ze vaak op worden aangetroffen zijn koninginnenkruid, vlinderstruik en grote kattenstaart. In het najaar zoeken de vlinders een beschutte overwinteringsplaats in dichte vegetaties, bijvoorbeeld in hulst, klimop of braam, of dicht bij de grond in een graspol. Het komt voor dat ze op zonnige winterdagen deze schuilplaats verlaten om op een andere plek de overwintering te vervolgen. De paring vindt in het voorjaar plaats. Na de paring moeten de eitjes nog rijpen. Dit is de reden dat het vrouwtje in het voorjaar veel nectar verzamelt. Zij is dan geregeld op vroegbloeiende bomen en struiken te vinden, zoals wilgen. In het voorjaar komen de mannetjes wel eerder uit hun winterrustplaats dan de vrouwtjes. Vrouwtjes paren slechts één keer, kort na de overwintering. Mannetjes patrouilleren over afstanden van soms wel enkele kilometers en achtervolgen alle witte vlinders om te controleren of het een soortgenote is. Wanneer een paringsbereid vrouwtje wordt gevonden, volgt de kenmerkende baltsvlucht: het mannetje achtervolgt het vrouwtje en beide vliegen hierna een stukje achteruit. (TAX 1989, VAN SWAAY 1991, 2003, AKKERMANS ET AL. 2001).

Struweel in bos bij
Dwingeloo (DR).
*Brushwood in woodland near
Dwingeloo (prov. of Drenthe).*

Vliegtijd en overwintering

De citroenvlinder overwintert als volwassen vlinder die na de overwintering vliegt van 25 februari tot 5 juni. De nieuwe generatie vliegt vanaf 6 juli tot 10 oktober. Mogelijk houden de volwassen vlinders ook een zomerrust waardoor ze in de (na)zomer minder vaak worden gezien, maar zeker is dit niet. Na de overwintering vliegen ze vanaf 26 maart in grotere aantallen. Sommige vlinders worden wel een jaar oud en vliegen nog eind juni-begin juli samen met de eerste vlinders van de volgende generatie. De uiterste data waarop vlinders zijn gezien, zijn 1 januari en 30 december. (SMEENK 1995, MAES & VAN DYCK 1999).

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:
Evert Ruiter, Zwolle.

Leefgebied

Geschikte waardplanten groeien op allerlei zonnige plaatsen: langs bosranden of in open bos, in struwelen, houtwallen, tuinen en parken. Volwassen vlinders zwerven veel en zijn 's zomers te vinden op plaatsen waar veel nectar aanwezig is: zonnige, bloemrijke tuinen en parken, ruigere vegetaties in bossen en bij ruigten en hooilanden. Overwintering kan zowel in tuinen als in bossen plaatsvinden.

Mobiliteit, verspreiding en trend

De citroenvlinder is een zeer mobiele vlinder die over grote afstanden kan zwerven.

Hij komt voor van Ierland tot Mongolië en van Midden-Scandinavië en Siberië tot Noord-Afrika. In Nederland was hij aan het begin van de vorige eeuw waarschijnlijk minder algemeen dan tegenwoordig. Volgens het bestand

dagvlinders is het verspreidingsgebied min of meer verdubbeld. Maar ook Ter Haar (1928) noemde het al een algemene soort. Nu wordt hij verspreid over heel Nederland waargenomen; alleen in sommige zeekleigebieden, het rivierengebied en de Flevopolders is hij wat zeldzamer. Op dit moment is de citroenvlinder een algemene standvlinder.

Uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat de aantallen een sterke afname vertonen (VAN SWAAY & GROENENDIJK 2005).

Bescherming

De citroenvlinder is niet bedreigd. Ook op Europese schaal is hij niet bedreigd en over het algemeen is het voorkomen stabiel.

Op landelijk niveau zijn geen speciale beschermingsmaatregelen nodig. De stand van deze soort kan worden bevorderd door de aanplant van sporkehout en wegedoorn in het openbaar groen en het agrarisch gebied. Aanplant of behoud van vroegbloeiende nectarrijke struiken en bomen helpt het vrouwtje in het voorjaar voldoende nectar te vinden.

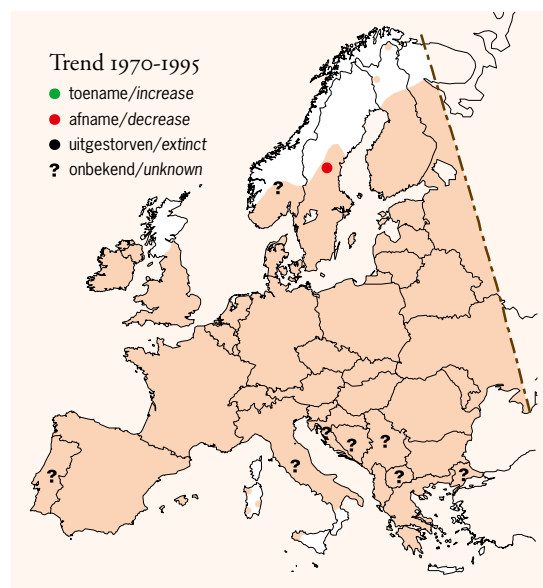
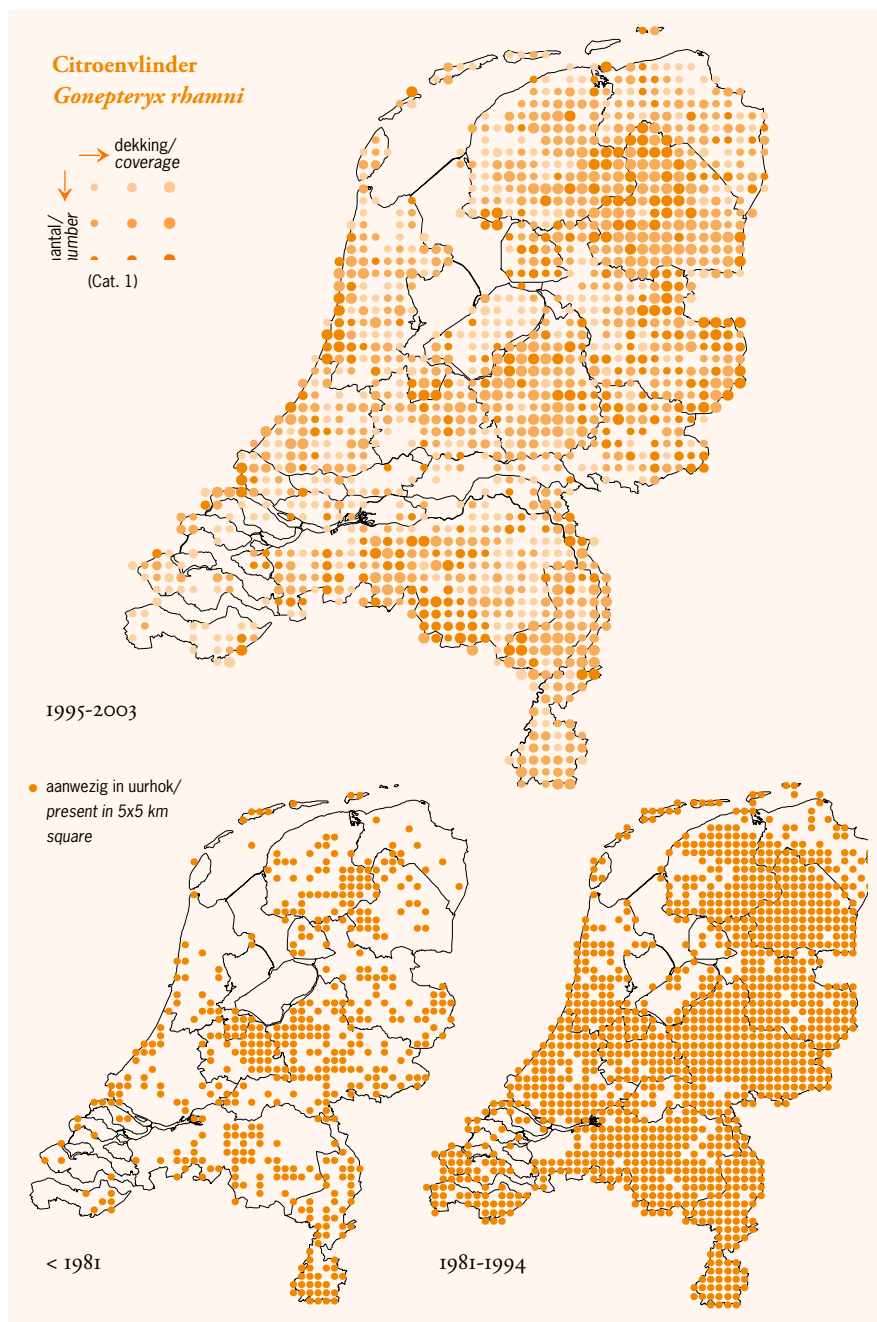
Toekomst

De citroenvlinder gaat op dit moment achteruit, maar blijft voorlopig nog wel een algemene standvlinder.

SUMMARY

Brimstone *Gonepteryx rhamni*

Gonepteryx rhamni is a common resident. It hibernates as an adult, flies until early June, and reproduces mainly in dense vegetation in open woodland, woodland edges and other places where its larval foodplants *Rhamnus frangula* and *R. cathartica* occur. The next generation flies from the beginning of July onwards. In summer, the butterfly roams large distances in search of nectar. Its distribution in the Netherlands appears to have expanded significantly during most of the 20th century. However, according to the Dutch Monitoring Scheme, a steep decline in numbers occurred during the 1990s.

Profiel van de citroenvlinder

Voedsel rupsen Sporkehout *Rhamnus frangula* en wegedoorn *Rhamnus cathartica*.

Voedsel vlinders Nectar van kruiden en struiken: in het najaar koninginnekruid *Eupatorium cannabinum*, vlinderstruik *Buddleja davidii* en grote kattenstaart *Lythrum salicaria*, in het voorjaar bijvoorbeeld wilgen *Salix* sp.

Vliegtijd vlinders Eén generatie van begin juli tot begin juni van het volgende jaar.

Duur stadia Ei: 4-8, rups: 24-43, pop: 9-16, vlinder: 300-380 dagen, rijpingsduur ei: na overwintering 2-3 weken.

Overwinteringsfase Volwassen vlinder.

Leefgebied Struweel in open bos en langs bosranden, struwelen op braakliggende percelen, houtwallen in landbouwgebieden, parken en tuinen.

Mobiliteit Zeer mobiel.

Dichtheid Gemiddeld tot hoog, zo'n 6 tot 40 vlinders per ha.

Status Algemene standvlinder.

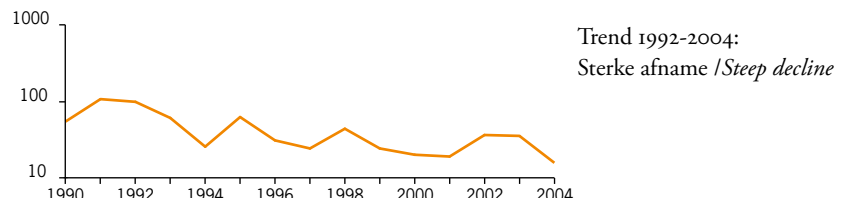
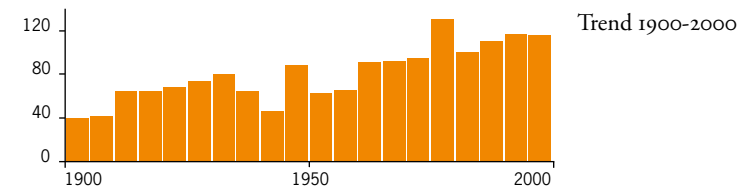
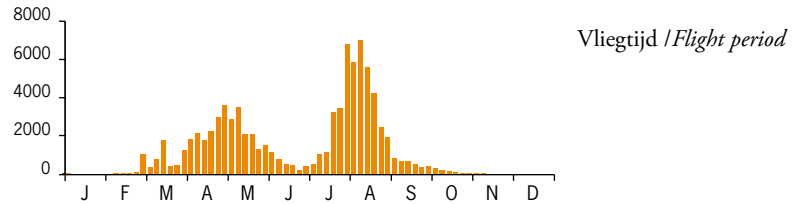
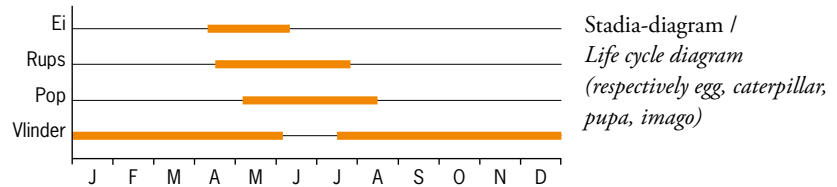
Rode Lijst Thans niet bedreigd.

Europese status Niet bedreigd.

Knelpunten verspreiding Geen.

Verwachting toekomst Algemene standvlinder.

Beschermingsmaatregelen Aanplant sporkehout en wegedoorn, geschikte nectarplanten in het openbaar groen, agrarisch gebied en tuinen, ook voorjaarsbloeiers.

Zowel in zomer- als in winter-rust verschuilt de citroenvlinder zich tussen bladeren in struiken. *In hibernation or when roosting, G. rhamni seeks shelter between leaves.*